

UPPSALA
UNIVERSITET

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

Verksamhetsberättelse för Alva Myrdal-centrum 2023

Innehåll

Förord	3
Bakgrund.....	4
Utbildning	4
Forskning	5
Samverkan	9
Ledning och administrativt stöd.....	10
Ekonomi.....	10
APPENDIX 1.....	11

Förord

Under året bedrev Alva Myrdal-centrum för kärnvapennedrustning forskning, utbildning, och samverkan kring kärnvapennedrustning i vid bemärkelse, inklusive icke-spridning och rustningskontroll. Samtidigt fortsatte omvärldsläget att försämrats och den ordning som reglerat världens kärnvapen försvagades ytterligare. I Ryssland uttryckte högt uppsatta politiker, respekterade akademiker och välkända debattörer upprepade kärnvapenhot i statliga medier och andra fora. Ryssland vidtog också en rad åtgärder som förstärkte den hårda retoriken. I februari pausade Ryssland sitt deltagande i rustningskontrollavtalet *Nya Start (Fördraget om åtgärder för vidare nedskärningar och begränsningar av strategiska offensiva vapen)*, den sista återstående överenskommelsen mellan Ryssland och USA om begränsning av antalet kärnvapen. I mars tillkännagav President Putin att Ryssland ska stationera kärnvapen i Belarus, vilket innebär att för första gången sedan det kalla krigets slut baseras ryska kärnvapen återigen utanför Ryssland. I november drog Ryssland tillbaka ratificeringen av det internationella avtalet om ett fullständigt kärnvapenprovstopp, CTBT.

Också i andra delar av världen var utvecklingen allvarlig. Exempelvis genomförde Nordkorea omfattande robottest i brott mot flera resolutioner i FN:s säkerhetsråd. Iran fortsatte enligt rapporter att anrika uran och relationen till FN:s atomenergiorgan IAEA nådde en ny bottennivå. Saudi Arabiens kronprins Muhammad bin Salman deklarerade att om Iran anskaffar kärnvapen måste också Saudi Arabien göra det.

I september 2023 uttalade Sveriges regering att landet befinner sig i det allvarligaste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskriget.

Denna bakgrund understryker relevansen av verksamheten vid Alva Myrdal-centrum för kärnvapennedrustning. Under året fortsatte uppbyggnaden av centrumet i flera viktiga avseenden. En andra internationell forskningskonferens genomfördes framgångsrikt med ökat deltagande och en bred uppsättning forskningspresentationer och aktiviteter. Utbildning bedrevs både vid Uppsala universitet och i form av en internationell sommarskola arrangerad i samarbete med SIPRI och Odesa Center for Nonproliferation. Ett nytt folkbildningssamarbete initierades tillsammans med Utrikespolitiska institutet och resulterade bland annat i poddavsnitt, artiklar i nättidskriften *Utrikesmagasinet* och föreläsningar för gymnasieelever. Forskare vid centrumet medverkade i media vid ett flertal tillfällen. Sist men inte minst genomfördes en stor satsning på att ta fram nya data på nedrustningsavtal och förhandlingar, vilka kommer att ligga till grund för forskning under årtal framöver.

Verksamheten avseende forskning, utbildning och samverkan med resten av samhället täckte allt från förutsättningarna för rustningskontroll och icke-spridning till utsikterna för nedrustning i ett längre tidsperspektiv. Alva Myrdal-centrum kommer att behålla och utveckla denna breda ansats under kommande år.

Cecilia Wikström, ordförande i styrelsen för Alva Myrdal-centrum för kärnvapennedrustning

Erik Melander, föreståndare för Alva Myrdal-centrum för kärnvapennedrustning

Bakgrund

Alva Myrdal-centrum för kärnvapenedrustning – The Alva Myrdal Centre for Nuclear Disarmament (AMC) inrättades av Uppsala universitets rektor den 23 mars 2021 enligt modell centrumbildning utan egen personal (UFV 2020/716). AMC placerades organisatoriskt vid Samhällsvetenskapliga fakulteten/Institutionen för freds- och konfliktforskning (FoK). Ett första sammanträde med styrelsen för AMC ägde rum den 21 juni 2021.

Utbildning

Under höstterminen 2023 gavs en grundkursen i kärnvapen och nedrustning ”Nuclear Weapons and Disarmament” av FoK. Kursen motsvarar 7,5 högskolepoäng och gavs på halvfart till 25 studenter. Kursen planeras att fortsätta ges regelbundet. Nästa kurstillfälle är vårterminen 2024.

För andra året i rad gavs sommarkursen ”Armament and Disarmament Summer School” i rustning och nedrustning av AMC i samarbete med Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) och Odesa Center for Nonproliferation (OdCNP). Kursen gavs under en vecka i slutet av sommaren 2023 till en grupp på 26 personer från 18 olika länder. Kursen kommer att ges igen sommaren 2024.

Båda kurserna uppskattades av studenterna som gav fina omdömen i kursutvärderingarna. Exempelvis ansåg ungefär 90% av sommarskolans deltagare att kursen motsvarade förväntningarna och att den var relevant för deras fortsatta studier och/eller karriär. Kvaliteten på grundkursen i kärnvapen och nedrustning gavs medelbetyget 4,8 på en 5-gradig skala.

Forskning

AMC:s forskningsarbete är centrerat kring sju arbetsgrupper med olika fokus kopplat till kärnvapennedrustning i vid bemärkelse. Varje arbetsgrupp leds av framstående forskare och består av ett tiotal medlemmar som rekryterats i Sverige och internationellt för att skapa en kritisk massa kring varje tema.

Arbetsgruppernas sammansättning och karaktär skiljer sig från varandra baserat på de olika gruppernas fokus. Detta innebär även att de förväntade resultaten inte är desamma för de olika grupperna. Medan flera av arbetsgrupperna är primärt akademiskt inriktade har arbetsgrupp 5 även ett större fokus på policy, vilket till exempel innebär att de oftare medverkar vid internationella politiska möten och konferenser. Även resultaten från arbetsgrupp 3 har en något annorlunda karaktär då gruppens främsta uppgift är att ta fram nya data och att främja användandet av dessa. Tack vare olikheterna mellan grupperna kan AMC ta ett omfattande grepp om frågor rörande kärnvapennedrustning, icke-spridning och rustningskontroll.

Följande arbetsgrupper finns:

WG1: Att förhandla om kärnvapennedrustning

Leds av Isak Svensson, Dag Hammarskjöld-professor, FoK. Arbetsgruppen studerar internationella förhandlingar om kärnvapen (nedrustning, begränsningar, icke-spridning, provstopp mm) med utgångspunkt i förhandlingsforskning, etc. Sedan 2022 har arbetsgruppen en doktorand knuten till gruppen.

Höjdpunkter i WG1:s arbete 2023 inkluderar:

- En session på temat "Nuclear Diplomacy and Negotiations" hölls vid AMC:s konferens.
- I september anordnade arbetsgruppen en forskningspanel om kärnvapendiplomati vid Pan-European International Studies Association Convention i Potsdam, Tyskland. Bland annat diskuterades misslyckandet att förhandla fram ett kärnkraftsavtal i Iran, insikter från klimatförhandlingar och utmaningar och möjligheter att samla in data om kärnvapenförhandlingar.
- Arbetet med att ta fram nya datamängder om kärnvapenförhandlingar påbörjades. En första version kommer att färdigställas under 2024.

WG2: Internationella åtgärder för efterlevnad av kärnvapennedrustning

Leds av Peter Wallensteen, professor emeritus, FoK och Stockholm Process on the Implementation of Smart Sanctions (SPITS). Arbetsgruppen tar upp frågor om hur t.ex. internationella inspektioner och sanktioner kan vara effektiva för att minska risken för kärnvapenspridning eller för att upprätthålla nedrustningsavtal.

Höjdpunkter i WG2:s arbete 2023 inkluderar:

- David Cortright, Professor Emeritus of the Practice vid Kroc Institute for International Peace Studies, University of Notre Dame, gästade AMC under maj och juni 2023. Under sin tid i Uppsala arbetade David Cortright tillsammans med Peter Wallensteen och Armend Bekaj med konceptualiseringen av arbetsgruppens bok om sanktioner och kärnvapennedrustning, samt föreläste vid institutionen.

- Arbetet med boken "Sanctions for Nuclear Disarmament and Non-Proliferation: Moving Forward" framskred. I juni träffades den internationella arbetsgruppen för att diskutera temat och hur arbetet skulle läggas upp. Under andra halvan av året producerade arbetsgruppen 12 kapitel till boken som redigeras av Peter Wallensteen och Armend Bekaj. Publicering väntas under 2024.

WG3: Data om kärnvapenrivalitet, förhandlingar och avtal

Leds av Magnus Öberg, forskningsledare för Uppsala konfliktdataprogram (UCDP), och Margareta Sollenberg, FD och biträdande forskningsledare vid Uppsala konfliktdataprogram (UCDP). Arbetsgruppen arbetar med att ta fram detaljerade data om rivalitet, kriser, förhandlingsprocesser och avtal mellan kärnvapenmakter (potentiella, historiska och nutida) för att möjliggöra nyanserade systematiska jämförande studier av hinder och möjligheter för nedrustning, samt risker för spridning och användning av kärnvapen. Arbetet utförs i samarbete med UCDP.

Höjdpunkter i WG3:s arbete 2023 inkluderar:

- Arbetsgruppen ledde arbetet med utvecklandet av nya datamängder om avtal kopplade till kärnvapenedrustning i vid bemärkelse. En första version färdigställdes under hösten.
- Arbetet med att utveckla en dedikerad hemsida för datamängderna om avtal och förhandlingar påbörjades under senhösten och leds av arbetsgruppens forskningsassistent, Siri Jansson.

WG4: Teknisk icke-spridning och kärnämneskontroll

Leddes av Sophie Grape, universitetslektor, IFA och Peter Andersson, universitetslektor, IFA. Inom avdelningen för tillämpad kärnfysik bedrivs bland annat forskning i syfte att stödja det internationella samfundet med tekniska lösningar för att säkerställa att kärnmaterial inte avleds från den fredliga kärnbränslecykeln. Arbetet inriktas bland annat på verifiering av använt kärnbränsle, detektorsystem för kärnvapendetonationer, och kommande nya kärnenergisystem som både kan utgöra en utmaning för icke-spridning av klyvbart material och erbjuda en lösning för att förstöra kärnvapenmaterial.

Höjdpunkter i WG4:s arbete 2023 inkluderar:

- Medlemmar ur arbetsgruppen presenterade sin forskning vid två av sessionerna under AMC:s konferens.
- Artikeln "*Plutonium production under uranium constraint*" av Erik Branger et al. publicerades i tidskriften *Science and global security*. Artikeln behandlar hur ett land som har få naturliga tillgångar av uran kan återvinna det uran som använts i en reaktor, och vilka implikationer det har för estimering av plutoniumproduktionen i deras kärnvapenprogram.
- Arbetsgruppen deltog med IPNDV i mätkampanjen BeCamp2. WG4:s delegation leddes av Débora Montana Trombetta och de använde en flytande organisk scintillator (EJ-309) för att mäta snabba neutroner och gammastrålning från flera testobjekt för att identifiera innehåll eller frånvaro av höganrikat uran och plutonium. Resultaten som erhöles med olika instrument och av olika grupper kommer utvärderas under 2024.
- En detektoruppställning för tester av gammakoincidensspektrometri har utformats och byggts på Ångströmlaboratoriet. Den kommer användas i samarbete med FOI under 2024 för att prova nya metoder med syftet att förbättra känsligheten för radionuklider som monitoreras för verifikation av CTBT.
- En teknisk workshop hölls i samband med AMC-konferensen med temat "*Our best guess? How to create knowledge on nuclear weapon and fissile material stockpiles*" med föredrag av Matt Korda och Moritz Kütt.
- Peter Andersson anställdes som universitetslektor med uppdrag att leda arbetsgrupp 4.

WG5: Kärnvapenedrustning i politiskt beslutsfattande och folkrätt

Leds av Dr Sibylle Bauer, Director of Studies for Armament and Disarmament, SIPRI, och Dr Wilfred Wan, Director of Weapons of Mass Destruction Programme, SIPRI. Arbetsgruppen behandlar det folkrättsliga ramverket med multilaterala avtal som icke-spridningsfördraget, provstoppsavtalet, zonavtal samt frågor som rör kärnvapen där internationella förhandlingar inte har inletts (t.ex. tillverkning av särskilt klyvbart material). Även de bilaterala överenskommelserna om strategisk rustningskontroll mellan USA och Ryssland studeras.

Höjdpunkter i WG5:s arbete 2023 inkluderar:

- Sammanställandet av ett kompendium på temat "Expanding Perspectives on Nuclear Disarmament", med inlägg från samtliga arbetsgruppsmedlemmar samt 14 nyskrivna artiklar av studenter och yrkesverksamma i början av sin karriär.
- Sibylle Bauer deltog aktivt i planerande och genomförande av både AMC:s workshop om undervisning och om genusperspektiv. Se mer information om de två evenen på nästa sida.
- I samarbete med AMC anordnade SIPRI ett sidoevent under Second Meeting of States Parties of the TPNW i New York. Eventet behandlade ämnet hur undervisning om kärnvapenedrustning ser ut.
- Möten med den internationella arbetsgruppen hölls en gång per kvartal för att utbyta idéer och planera framtida aktiviteter.

WG6: Kärnvapenedrustning och icke-spridning

Leddes av Målfrid Braut-Hegghammer, professor i statsvetenskap, forskningsledare för Oslo Nuclear Project, Universitetet i Oslo. Arbetsgruppen studerar kärnvapenedrustning, icke-spridnings- och anskaffningsstrategier, samt styrning och kontroll av klyvbart material.

Höjdpunkter i WG6:s arbete 2023 inkluderar:

- Tre diskussionsartiklar skrevs på ämnena "The Ukraine war and implications for nonproliferation" av Mark S. Bell, "NATO and the Nordic state perspectives" av Thomas Jonter och Emma Rosengren, samt "Emerging technology and disarmament verification" av Alexander H. Montgomery. Korta responsartiklar skrivna av internationella experter kommer att publiceras tillsammans med diskussionsartiklarna i början av 2024.
- Sessioner på teman "NATO and the Nordic state perspective" och "Emerging technology and disarmament verification" hölls vid AMC:s konferens.

WG7: Kärnvapenedrustning: Vetenskap, teknologi och geopolitik

I september 2023 instiftades en sjunde arbetsgrupp ledd av Masako Ikegami, professor vid institutionen för innovationsvetenskap och vid institutionen för värde- och beslutsvetenskap, Tokyo Institute of Technology. Arbetsgruppen har en tvärvetenskaplig sammansättning av medlemmar. De flesta av arbetsgruppens medlemmar deltog under konferensen 2023 i sessioner organiserade av professor Ikegami. Då arbetsgruppen inte erhåller årliga finansiella medel från AMC är deras ambition mer begränsad än övriga arbetsgruppers och arbetsgruppen kommer främst att bidra till AMC:s arbete genom att organisera sessioner vid den årliga konferensen.

Årlig konferens

Centrumets andra årliga konferens genomfördes i hybridformat i juni 2023. Paneler för presentation och diskussion av forskningsstudier och policyfrågor organiserades. Under två dagar hölls 27 sessioner med bidrag från drygt 80 talare. Runt 130 deltagare fanns på plats och ytterligare drygt 20 personer deltog på distans.

Nya datamängder

Under 2023 utvecklades nya datamängder med fokus på avtal och förhandlingar avseende kärnvapennedrustning i vid bemärkelse. Projektet presenterades vid den årliga konferensen och en första version av datamängderna väntas till årsskiftet. Under slutet av 2023 påbörjades arbetet med att utveckla en dedikerad hemsida som kommer att färdigställas under 2024.

Workshop om att undervisa om kärnvapennedrustning

I samband med konferensen i juni höll AMC en workshop på ämnet att bedriva undervisning om kärnvapennedrustning. 25 forskare och föreläsare deltog från Europa, Nordamerika, Afrika och Asien. Syftet var att bygga vidare på kunskapen om vilken typ av undervisning som finns på området och hur den bäst bedrivs. Med deltagare från både samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig bakgrund låg ett särskilt fokus på tvärvetenskaplig undervisning.

Workshop om genusperspektiv på kärnvapennedrustning

I november höll AMC en workshop om genusperspektiv på kärnvapennedrustning. Syftet var att sammanföra ledande forskare och praktiker på området för att presentera den senaste forskningen och för att diskutera forskningens relevans för policyarbetet. 30 deltagare var på plats och förhoppningen är att dagen inspirerade till nya forskningsidéer och samarbeten.

IPNDV-kampanj

Under hösten deltog tre forskare från AMC:s arbetsgrupp 4 i en mätningkampanj organiserad av International Partnership for Nuclear Disarmament Verification (IPNDV). IPNDV är ett initiativ som involverar 25 länder, både med och utan kärnvapen, och vars mål är att främja en bättre förståelse av de tekniska utmaningar som verifikation av kärnvapennedrustning står inför och att utveckla lösningar på dessa. Vid mätningkampanjen deltog AMC:s forskare som ett av 12 lag. Varje lag använde ett valfritt mätinstrument och uppgiften var att göra mätningar på olika övertäckta föremål, för att sedan analysera resultaten och svara på ett antal frågor angående föremålen som undersökts. En rapport av lagens resultat kommer att publiceras 2024.

Samverkan

Under hösten 2023 genomfördes ett folkbildningssamarbete med Utrikespolitiska Institutet (UI) om olika aspekter av kärnvapen och nedrustning. Projektet innefattade poddavsnitt, artiklar i Utrikesmagasinet, korta förklarande videoklipp och deltagande i en av UI:s gymnasiedagar.

Vid FN:s andra möte för stater som har ratificerat kärnvapenförbudsavtalet (TPNW) anordnade AMC:s arbetsgrupp 5 ett sidoevent med titeln *How Nuclear Disarmament is Taught*. Samtalet byggde vidare på diskussionerna vid AMC:s workshop i juni. Bland annat dryftades hur kärnvapennedrustning lärs ut i olika miljöer, inklusive vid högskolor, i diplomatiska miljöer och vid samverkan med allmänheten.

Under Almedalsveckan höll AMC:s föreståndare och en av arbetsgruppsledarna en presentation på temat *Krig och kärnvapenhot: Omvärldsläget och framtidsutsikter*. En liknande presentation hölls som en del av vandringsutställningen *Tillsammans i krig och fred*, som gästade Uppsala under hösten.

Under 2024 deltog forskare knutna till AMC i flera medieframträdanden, bland annat i SVT, SR, TV4, DN, SVD, Aftonbladet, OmVärlden, Utrikesmagasinet och Omni. Medieförfrågningarna relaterade främst till Rysslands invasion av Ukraina.

FoK:s podd *Researching Peace* publicerade under året ytterligare ett avsnitt med fokus på kärnvapennedrustning och AMC:s arbete. Gäst är före detta statsminister Stefan Löfven. Podden är Uppsala universitets enda samhällsvetenskapliga podd och den enda fredsforskningspodden i Sverige.

AMC samverkade med andra statliga aktörer, främst FOI och UD, med verksamhet inom området för att undvika duplicering av redan pågående forskning och för att diskutera hur AMC kan ge tvärvetenskapligt stöd till policyarbetet på nedrustningsområdet.

AMC samverkade med enskilda organisationer och civilsamhället, däribland Svenska Läkare mot Kärnvapen, Svenska FN-förbundet, och Folk och Försvar, för att diskutera hur AMC kan bidra till att öka den allmänna medvetenheten om nedrustning, till offentlig debatt om nedrustningsarbetets utmaningar, och till utbyte av kunskap.

AMC tog emot besök från bland andra före detta statsminister Stefan Löfven, riksdagsledamot Annika Strandhäll och S-kvinnors kansli, riksdagsledamot Lina Nordquist, och entreprenör Per Taube.

AMC fortsätter att hålla hemsidan uppdaterad med information om centrumets arbetsgrupper, dess forskning och dess samverkansarbete. Via X (före detta Twitter) och LinkedIn publicerar AMC kontinuerligt information om centrumets verksamhet.

Ledning och administrativt stöd

Att vara föreståndare för AMC är ett uppdrag på 50% av heltid. Föreståndaren leder, företräder och utvecklar fortlöpande centrumets verksamhet, samt ansvarar för intern styrning och kontroll.

Föreståndaren svarar inför AMC:s styrelse och är huvudföredragande i styrelsen. Styrelsen ansvarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med centrumets syfte. Styrelsen sammanträdde vid fyra tillfällen under 2023.

AMC har en administratör på heltid. Administratören har anställning vid värdinstitutionen och prefekten för FoK är chef med arbetsgivaransvar.

FoK har en kommunikatör på heltid. AMC finansierar och tar i anspråk 25% av kommunikatörens arbetstid. Prefekten för FoK är chef med arbetsgivaransvar.

Ekonomi

Finansiering av AMC sker genom anslag från regeringen, samt med medel från rektor för Uppsala universitet. Uppsala universitets gemensamma samfinansiering av AMC om 5 Mkr årligen från och med 2022 beslutades i Uppsala universitets verksamhetsplan. Av medlen från rektor förbrukades drygt 4,2 Mkr under 2023 och återstoden förs över till budgeten för 2024.

Det årliga anslaget från regeringen var 10 Mkr år 2023. Hela anslaget förbrukades under året.

AMC:s arbetsgrupper sökte ytterligare finansiering för att utöka forskningsmedlen till deras förfogande. Se Appendix 1.

APPENDIX 1.

Ansökningar om extern finansiering av forskningsprojekt			
Projekt	Finansiär	Utfall	Ansvarig sökande
Coincidence spectrometry for Radionuclide Monitoring (CoSpeR)	Vetenskapsrådet (VR)	Beviljades: 3,7 Mkr	Peter Andersson (WG4)
Genus, nationell identitet och säkerhet i Östersjöregionen. En feministisk jämförelse av Nato-diskurser i Finland och Sverige 1991–1924.	Vetenskapsrådet (VR)	Beviljades: 3 Mkr	Emma Rosengren (WG6) Medlen förvaltas av Utrikespolitiska institutet.
Modellering av plutoniumproduktion i Nordkoreas lättvattenreaktor ELWR	Kanadensiska regeringen	Beviljades: 20 000 kanadensiska dollar (WG4:s andel av medlen)	VERTIC (WG4 medsökande)
Coincidence Radionuclide Detection (CORD)	MSC4U	Avslogs	Olena Khotiaintseva (WG4)
Preserving and analysing experiences from the operation of the Ågesta reactor	Svenskt Kärntekniskt Centrum	Avslogs	Cecilia Gustavsson (WG4)
Collecting and preserving technical information on the Ågesta fuel and reactor operation	Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM)	Avslogs	Cecilia Gustavsson (WG4)
Signalering i Internationella Kriser: Data för att bättre förstå vilken roll kostsamma signaler och kärnvapen spelar i mellanstatliga eskaleringsprocesser	Vetenskapsrådet (VR)	Avslogs	Magnus Öberg (WG3)